

Рецензия

от проф. д-р Емил Георгиев Константинов за
дисертационния труд на Боряна Чавдарова Гоцова на тема: „Поделената
външна компетентност на Европейския съюз според международните договори
в областта на околната среда” с научен ръководител: проф. д-р Орлин
Борисов

за придобиване на образователна и научна степен „доктор”,

област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление: 3.6 Право (Право на Европейския съюз), шифър
05.05.15

I. Представяне на кандидата

Боряна Чавдарова Гоцова е родена на 04.05.1988 г. в гр. София. През 2011 г. придобива с отличие образователна степен „бакалавър” по специалността Европеистика в Американския университет в България. През 2012 г. завършва с отличие магистратура по Европейско право в Юридическия факултет на Лайденския университет, Кралство Нидерландия. Със Заповед на Ректора № РД 20-572/02.04.2013 г. е зачислена от 01.04.2013 г. в редовна докторантура по професионално направление 3.6 Право (Право на Европейския съюз) към катедра „Международно право и международни отношения” в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. След завършване на дисертационния труд предсрочно е отчислена с право на защита със Заповед на Ректора № РД 20-492/26.02.2016 г.

Боряна Гоцова е разработила четири статии по темата на дисертационния труд (3 публикувани и 1 под печат). Две от тях са били представени на научни конференции в България, проведени съответно от Българската академия на науките и от СУ „Св. Климент Охридски”. Другите две публикации са на английски език в утвърдени международни периодични издания, представящи новостите в международната и европейската правна наука – *German Law Journal* и *European Energy and Environmental Law Review*. Кандидатката също така е публикувала още две статии, които са в по-широката

материя на Правото на Европейския съюз. Взела е участие в редица национални и международни конференции и семинари в България и чужбина.

II. Представяне на труда

Дисертационният труд е в обем от 289 страници. Структурата включва увод, изложение в три глави и заключение. Приложени са библиографска справка на цитираната литература и изискуемата декларация за оригиналност. Направени са 995 бележки под линия, които коректно и систематично посочват използваните източници. Цитирани са 496 източника с разнообразен характер, сред които: 26 заглавия на български език и 170 заглавия на чужд език (предимно английски), 29 международни договора, 103 източника от практиката на Съда на ЕС, 95 съюзни акта и документа и 14 източника от първичното право на ЕС.

В увода са определени обектът и предметът на научното изследване и е обоснована актуалността на темата. Като научна цел е дефинирано изграждането на задълбочена характеристика на поделената външна компетентност, посредством анализ на международните договори на ЕС в областта на околната среда. Върху тази основа са изведени пет научни задачи от теоретично и практическо значение, конкретизиращи изследването. Ясно е формулирана научноизследователска теза, съгласно която при анализ на международните договори на ЕС в областта на околната среда се очертава тенденция към постепенно ограничаване на правото на самостоятелни действия на държавите членки чрез вътрешни и външни задължения. Изведени са приложените методи и е аргументирана научната новост на изследването. Обоснована е надеждността и достатъчността на използваните източници.

Първата глава анализира правната уредба на поделената външна компетентност на ЕС в избраната област на изследване, а именно – околната среда. Дефинирани са ключовите за дисертацията понятия: „компетентност”, „външна компетентност” и „международен договор”. Посочени са особеностите на развитие на компетентността на ЕС в областта на околната среда. Въведени са дебатите в международната доктрина относно обособяването на два подвида поделена компетентност, които са обозначени в дисертацията с термините „успоредна” и „съвместна” поделена компетентност. На тази основа е застъпена тезата, че във външен план компетентността на ЕС за околната

среда е от съвместния подвид, характеризиращ се с постепенно нарастване на правомощията на ЕС и ограничаване на националните правомощия.

Втора глава изследва процедурата, съгласно която ЕС упражнява своята външна компетентност за околната среда, като договаря, подписва и сключва международни договори. Отделните етапи от процедурата са проучени както от формално-правна, така и от практическа гледна точка посредством конкретни примери от договорната практика на ЕС. Направени са изводи за взаимодействието между ЕС и държавите членки и между основните институциите на ЕС в процедурата, като отново е подчертана динамиката между съюзната и националната компетентност в полза на първата.

Трета глава анализира прилагането и изпълнението на международните договори на ЕС за околната среда чрез четири основни аспекта на правовия ред на ЕС (директен ефект, задължение за съобразено тълкуване, установяване на нарушение от държава членка и отмяна на акт) и един институт на международното публично право (международната отговорност). В тази глава в най-голяма степен са отразени ограниченията върху правомощията на националните власти, произтичащи от упражняването на компетентността на ЕС. За целта са приведени доказателства от практиката на Съда на ЕС, които са осмислени чрез правната доктрина и авторови аргументи. Отделни части на главата са свързани помежду им чрез сравнителен анализ, който обобщава как различните принципи/ институти се съотнасят един към друг и изграждат задълженията на държавите членки по международните договори за околна среда. Аргументирано е становището, че подходът на Съда на ЕС към казусите, свързани с договори за околната среда, е насочен към осигуряване на ефективна екологична защита. Но задълженията на държавите членки за постигането на тази цел са значително по-широки от наложените на ЕС задължения. В международноправен план са изтъкнати съществените новости при режима на отговорност на международни организации и техните съставни членове. Демонстрирано е, че международната отговорност все пак остава трудно приложима към договорите на ЕС за околна среда.

В заключението са представени основните резултати от научното изследване.

III. Актуалност на дисертацията

Актуалността на изследването се основава на съюзноправни, външнополитически и международноправни фактори. Осъществена за първи път с Лисабонския договор категоризация на компетентността на ЕС предполага нейното изучаване. Поделената компетентност предоставя най-широки възможности за по-нататъшна еволюция на отношенията между държавите членки и ЕС, пораждайки научен интерес към нейната същност и действие. Тези отношения често са предмет на политически спорове в рамките на държавите членки, които във външен план намират израз в инициативи за намаляване на правомощията на институциите на ЕС и връщане на компетенциите на националните власти. Пример за това е предстоящият във Великобритания референдум за оставане в ЕС в момент, когато Европейският съюз се бори за преодоляване на вътрешни и външни проблеми. В този контекст изясняването на задълженията на държавите членки към ЕС и на техните права в областите на поделена компетентност е от особено значение.

Околната среда като област носи своята допълнителна важност заради засилващите се тенденции към създаване на международноправна уредба за екологична защита. В глобален мащаб се подеват все повече инициативи за приемане на правнообвързващи нормативни режими, свързани с отделни аспекти на околната среда или с разрешаването на комплексни проблеми като измененията на климата. Участието в тези процеси, правата и задълженията на ЕС и на държавите членки като субекти на международното право са въпроси, които трябва да намерят своите отговори в съвременната правна наука и у нас.

IV. Научни и научно-приложни приноси на изследването

Приносите на дисертационния труд могат да бъдат обобщени по следния начин:

1. Въз основа на първичното право на ЕС, съдебната практика и правната доктрина е изведена научна характеристика на поделената компетентност на ЕС, включваща обособяването на два подвида – успоредна и съвместна поделена компетентност.
2. При анализа на съвместната поделена компетентност е систематизирана практиката на Съда на ЕС относно възникването на изключителна компетентност за външни действия съгласно чл.3 (2) от Договора за функционирането на ЕС. Тези резултати позволяват оформянето на

изводи за бъдещото разрастване на компетентността на ЕС, по-специално в областта околна среда.

3. Детайлно е установена ролята на отделните институции на ЕС в процедурата по договаряне, подписване и сключване на международни договори за околната среда. Върху тази основа е очертан моделът на взаимодействие между институциите и между ЕС и държавите членки, белязан от устойчивостта на някои междуправителствени практики отпреди Лисабонския договор, но и подлежащ на постепенно засилване на наднационалните тенденции.
4. При анализа на приложението и изпълнението на договорите на ЕС за околна среда са идентифицирани конкретните задължения и ограниченията за държавите членки, свързани с: принципа на директен ефект, задължението за съобразено тълкуване, установяването на нарушение поради действия на държава членка и отмяната на акт на ЕС.
5. Изследвана е приложимостта на института на международноправната отговорност към договорите на ЕС за околна среда и е обосновано заключението, че различни фактори силно ограничават тази потенциална приложимост.

В зависимост от своя характер, приносите на дисертационния труд могат да намерят своето място в развитието на доктрината за правото на ЕС, в разработването на стратегии от Министерството на външните работи и Министерството на околната среда и водите, както и в инициативите на частноправни субекти (неправителствени организации), целящи да гарантират изпълнението на международноправните задължения за опазване на околната среда.

V. Забележки

С цел постигане на по-голям баланс в структурно отношение, втората глава от дисертационния труд, посветена на процедурата за сключване на международни договори, би могла да бъде разширена. В такъв случай нейният обем би бил по-равностоен на първата и третата глава.

В това отношение би било интересно да се изследва функционирането на международните организации, органи и форуми, в рамките на които се изработват и приемат правнообвързващи актове в областта околна среда.

Например може да се отдели специално внимание на методите на работа и дейността на Икономическата комисия за Европа на ООН, Програмата на ООН за околната среда и Конференциите на страните по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата. Тези международноправни аспекти биха допълнили анализа във втората глава с по-широк поглед извън проблематиката на правото на ЕС.

Полезно също така би било включването на приложение към дисертационния труд, което в табличен вид да предоставя информация за договорите на ЕС за околната среда – датите на подписване и влизане в сила, страните по тях и тематичния им обхват. Подходът към международноправната отговорност /стр. 262 и следващите/ е доста повърхностен от юридическа гледна точка и не са цитирани основните български публикации по тази тема, преди всичко публикуваните в списание „Правна мисъл“.

В заключение предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Боряна Чавдарова Гоцова образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.6 Право, научна специалност „Международно право и международни отношения“.

Дата.....

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

/проф. д-р Емил

Константинов/